

Inventaris van het archief van Hendrik de Man

Josée De Clerck en Wouter Steenhaut, Amsab-ISG

Op het colloquium *De erfenis van Hendrik de Man* (zie p. 82) werd de inventaris van het archief van Hendrik de Man voorgesteld. Aan het verschijnen van deze inventaris is een lang verhaal voorafgegaan...

Het eerste deel van dit archieffonds Hendrik de Man werd op 1 augustus 1956 overgedragen aan het AMVC door Jan en Elise de Man, de kinderen van Hendrik de Man, en later aangevuld met verschillende stortingen door de familie de Man. Op 24 juli 2001 werd het archieffonds op advies van Leen Van Dijck en met instemming van de familie de Man, door de schepen van Cultuur Eric Antonis en door het Stadsbestuur van Antwerpen aan Amsab-ISG-Centrum Antwerpen in bewaring gegeven. Na de overdracht van het archief bleven nog talrijke stukken in het bezit van de familie tot op de laatste dag van deze inventaris. Het opmaken van een globale en definitieve inventaris werd hierdoor sterk bemoeilijkt.

Het fonds werd - vóór de overdracht aan Amsab-ISG-Centrum Antwerpen - in een eerste fase beschreven door de Amsab-medewerksters Jenny Franssen en Ludwine Soubry en door dr. Wouter Steenhaut. Dit inventarisatiewerk werd echter constant bemoeilijkt door het niet-continue karakter ervan en doordat ook derden toegang hadden tot het fonds waardoor de reeds aangebrachte ordening en beschrijving verloren gingen. De bijkomende schenkingen, die soms zonder ons medeweten gebeurden, vertraagden daarenboven de finalisering van het werk. Alle bijgevoegde documentaire stukken, die niet tot het eigenlijk archieffonds Hendrik de Man behoren, hebben we in een eerste fase afgescheiden en ondergebracht in de *Documentaire collectie familie de Man*, die deel uitmaakt van een afzonderlijke inventarisatie.

Het deel *Archief* volgt de grote tijdsperiodes in het leven van de Man. De hoofdstukken *Persoon en familie* en *Geboorte, kinder- en jeugdijaren* bevatten vanzelfsprekend overwegend persoonsgebonden stukken, die meer inzicht geven in de mens Hendrik de Man.

De periode 1902-1914 bevat originele documenten vanaf zijn eerste militanten jaren bij de Antwerpse Socialistische Jonge Wacht (1902), over zijn studenten jaren te Brussel, Gent en Leipzig, zijn verblijven in het buitenland, de oprichting van de Centrale voor Arbeidersopvoeding en zijn dispuut met Edward Anseele over het artikel *Die Arbeiter-*

bewegung in Belgien dat hij in 1911 samen met Louis de Brouckère publiceerde in het Duitse tijdschrift *Die Neue Zeit*.

Het hoofdstuk *Eerste Wereldoorlog* bevat persoonlijke en militaire documenten over de situatie en het leven aan het front; zijn zending samen met Emile Vandervelde en Louis de Brouckère naar Rusland in 1917; zijn missie als lid van een Belgische regeringsdelegatie naar de USA in 1918, met daarin verschillende dossiers waaronder het dossier over zijn omstrede voordracht voor de Lake Placid Club.

Het deel *Militant, theoreticus, politicus – interbellum 1919-1940* volgt de verdere levensloop van de Man, met zijn verschillende verblijven in de USA en in Canada (1919-1920) en in Duitsland waar hij lesopdrachten aanvaardt aan de Akademie der Arbeit (Darmstadt 1922-1926) en aan de universiteit van Frankfurt-am-Main (1929-1933), met de dossiers over de Socialistische Internationale en het Bureau International du Travail, de Arbeidershogeschool te Ukkel, de Centrale voor Arbeidersopvoeding, zijn lesopdracht aan de Université Libre de Bruxelles (1933-1940), het Plan van de Arbeid met zijn talrijke toespraken en voordrachten, de deelname van de BWP en van de Man aan de opeenvolgende regeringen 1935-1940,...

De oorlogsperiode 1940-1944 is zeer minimaal gestoffeerd en is een overlapping van de deelarchieven bewaard in het SOMA en het Algemeen Rijksarchief.

De periode Zwitserland (1944-1953) is dan op haar beurt weer rijkelijk gedocumenteerd. De briefwisseling met zijn vrienden en familie, het dagboek, de nota's betreffende zijn financiële uitgaven, zijn kandidatuur voor een leerstoel in Zuid-Afrika en Zwitserland, zijn vertalingsopdrachten, zijn ontelbare voordrachten en radiolezingen, geven een scherp en triest beeld van het moeilijke en sobere leven van Hendrik de Man en van zijn vrouw Vali in hun exilland Zwitserland. De dossiers *Processen, Koningskwesie*, en *Teruggave van de BWP-vlaggen*, zijn zowel een overlapping van als een aanvulling op de andere deelarchieven. Deze periode laat ook een Hendrik de Man ontdekken die men niet zo goed kent, namelijk de verwoede sportvisser. Een hobby die uiteindelijk ook leidde tot twee boeken, verschillende artikels en voordrachten.

De geschriften van de Man in het deel *Publicaties* werden in eerste instantie onderverdeeld volgens al dan niet gepubliceerde manuscripten. Deze stukken werden dan verder onderverdeeld volgens de aard van publicatie zoals boeken, brochures, bijdragen, artikels, recensies. De publicaties en de bijhorende stukken zoals documentatiemateriaal, manuscripten en briefwisseling werden vervolgens chronologisch volgens publicatiedatum geordend en beschreven.

Het fotografisch en iconografisch materiaal werd, voor zover het kon gedateerd worden, chronologisch geordend en beschreven volgens de geldende regels in Amsab-ISG. De inventaris telt 1646 beschrijvingsnummers. De fysieke toestand van de stukken kan als bevredigend beschouwd worden, met uitzondering van de tijdschriften en dagbladen (knipsels). Restauratie van unieke stukken wordt als dringende prioriteit gezien, vooraleer ze terug ter consultatie kunnen gegeven worden. Voorlopig zullen hiervan, voor zover de staat der stukken het toelaat, reproducties (fotokopieën) ter beschikking gesteld worden.